

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੀ ਸਰਲ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚੋਲਾ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਰਹਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਘੋਖਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਝੌਤਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਕਿਸੇ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਘੋਖਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਥਿਮ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਬੈਂਗਲਰੂ ਤੇ ਚੇਨਈ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਇੱਕ ਉਸਰਿਆਂ/ਸਰਜਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾਂ ਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਝਗੜੇ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਆਪਸੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਨਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਮੀਡੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਾਂਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ 40 ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ 10 ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਵਿਚੋਲਗੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਦੌਰ/ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

- 1 **ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ:** ਵਿਚਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਗੁੱਪਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।
- 2 **ਸਾਂਝੀ ਥੈਠਕ:** ਵਿਚੋਲਾ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- 3 **ਅਲਗ-ਅਲਗ ਥੈਠਕ:** ਸਾਂਝੀ ਥੈਠਕ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਿਚੋਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਰ ਧਿਰ ਨਾਲ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਧੀਨ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਆਪਣੇ ਹਰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਵਿਚੋਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁੱਪਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਲਾ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਜੜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।
- 4 **ਸਮਝੌਤਾ:** ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਉਪਰੰਤ ਵਿਚੋਲਾ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਉਸ ਉੱਪਰ ਦਸਤਖਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਵਿਚ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ

- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਇੱਕ ਗੈਰ ਰਸਮੀ/ਸਾਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।
- ▶ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਖਤ ਜਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜਾਬਤਾ/ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁੱਪਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵੈਇੱਛਤ/ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਝਗੜੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਬਿਨਾਂ ਖਰਚ ਤੇ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਿੱਤਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਦੇ ਲਾਭ

- ▶ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਰਾਹਤ।
- ▶ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ।
- ▶ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ-ਪੂਰਨ ਹੱਲ।
- ▶ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ।
- ▶ ਆਸਾਨ, ਸਾਦੀ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਗੁੱਪਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।
- ▶ ਸਮਾਜਿਕ ਸਦਭਾਵ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਮੁੱਦਈ ਕੋਰਟ ਫੀਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16, ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਰਟ ਫੀਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- ▶ ਝਗੜੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 89 (ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ) ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ।

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਬਨਾਮ ਝਗੜਾ

ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਵਿੱਚ:

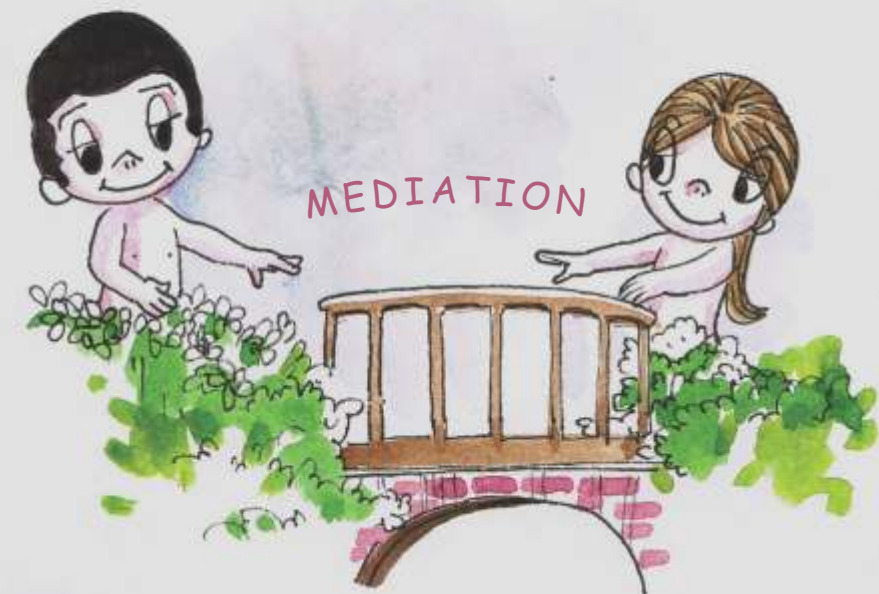
- ▶ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ▶ ਪੈਸੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
- ▶ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਬਿਜਨਸ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲਤਾ ਤੇ ਲੱਚਕਤਾ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ।
- ▶ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੀ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਰਵੀਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

For further detail, please contact: Director, Mediation & Conciliation Centre, Punjab & Haryana High Court, Chandigarh

अधिक जानकारी के लिये कृपया संपर्क करें:
निर्देशक, उच्च न्यायालय मध्यस्थता एवं सुलह केन्द्र

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਮੀਡੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੰਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

Phone : 0172-6607202, 6607203, 6607131, supdt.mcc-phc@indianjudiciary.gov.in

Mediation

A BOON FOR THE SOCIETY

MEDIATION & CONCILIATION COMMITTEE
PUNJAB & HARYANA HIGH COURT
CHANDIGARH

WHAT IS MEDIATION

Mediation is a voluntary, cooperative process in which an impartial and neutral mediator facilitates disputing parties in reaching a settlement. A mediator does not impose a solution but creates a conducive environment in which disputing parties can resolve all their disputes.

Mediation is a tried and tested alternative method of dispute resolution. It has proved to be a great success in the cities of Delhi, Bengaluru & Chennai. Litigants participating in the mediation process have unequivocally endorsed it.

Mediation is:

- A structured process where a neutral person uses specialized communication and negotiation techniques.
- A process of facilitating parties in resolving their disputes.
- A settlement process whereby disputing parties arrive at a mutually acceptable agreement.

WHO CAN MEDIATE

Any person who undergoes the required 40 hours training as stipulated by the Mediation and Conciliation Project Committee of the Supreme Court of India can be a mediator. He also needs to have at least ten actual mediations before he can be accepted as a qualified mediator.

WHAT HAPPENS IN A MEDIATION SESSION

Introduction: Mediator introduces himself to the parties, explains the mediation process and establishes his neutrality. He explains the ground rules and initiates the confidential process of dispute resolution.

Joint Session: Mediator gathers information about the factual background and interests of the parties, establishes interaction between them and creates a suitable environment for an amicable settlement.

Individual (Separate) Sessions: When it becomes necessary, a Mediator allows the disputing parties to further explain their grievances, continues to gather information, persuades individual parties to share confidential information and helps them to create options for an amicable settlement.

Agreement: Mediator confirms and clarifies the terms of settlement and reduces the settlement into a clear, complete, concise and binding agreement.

HOW IS MEDIATION DIFFERENT

- Mediation is an informal process.
- There are no strict or binding rules of procedure.
- Mediation is a completely confidential process.
- Mediation enables disputing parties to interact even on a one-to-one basis.
- Mediation is a completely voluntary Process.
- Mediation enables the parties to be the key players in the dispute settlement process.
- It is an inexpensive and Speedy mode of dispute resolution.
- Mediation is interests based rather than rights based.
- Mediation enables parties to settle their own terms of agreement.

WHAT ARE THE BENEFITS OF MEDIATION

Mediation is:

- Quick and responsive
- Economical. There is no extra cost
- Harmonious settlement
- Creating solutions and remedies
- Confidential and informal
- Parties controlling the proceedings
- The plaintiff is entitled to refund of full court fees as per Section 16 of the Court Fees Act, 1870 if the dispute is settled through the process of mediation.
- Settlement of disputes by mediation is recognised by Section 89 of the Code of Civil Procedure

MEDIATION VERSUS LITIGATION

There is:

- No loss of time in mediation
- No financial investment is required in mediation.
- Mediation preserves ongoing business or personal relationships.
- Mediation allows flexibility, control and participation of the disputing parties.

Mediation is a far more satisfactory way of resolving disputes as compared to litigation. There is no appeal or revision in a mediated case and all disputes get finally settled.

मध्यस्थता क्या है?

मध्यस्थता में मध्यस्थ की सहायता से विवादों को निपटाने का एक प्रयास है जो कि तटस्थ तृतीय पक्ष है मध्यस्थ निम्नलिखित हो सकते हैं :

- एक न्यायिक अधिकारी
- एक अधिवक्ता
- या कोई प्रशिक्षित पेशेवर

जब एक कार्यरत न्यायिक अधिकारी किसी मुकदमें में मध्यस्थ के रूप में कार्य करता है तो उसकी सेवाएं मुफ्त उपलब्ध होती हैं और किसी पक्ष पर खर्च का भार भी नहीं पड़ता।

मध्यस्थता विवादों को निपटाने की सरल एवम् निष्पक्ष आधुनिक प्रक्रिया है। इसके द्वारा मध्यस्थ अधिकारी दबावरहित वातावरण में विभिन्न पक्षों के विवादों का निपटारा करते हैं। सभी पक्ष अपनी इच्छा से सद्भावपूर्ण वातावरण में विवाद का समाधान निकालते हैं तथा उसे स्वेच्छा से अपनाते हैं। मध्यस्थता के द्वारा विभिन्न पक्ष अपने विवाद को सभी दृष्टिकोण से मापते हैं और वह समझौता जो सभी पक्षों को माननीय होता है, उसे अपनाते हैं। इस पद्धति के द्वारा विवादों का जल्द से जल्द निपटारा होता है जो कि खर्चरहित है। यह मुकदमें के झंझटों से मुक्त है। साथ ही साथ न्यायालयों पर बढ़ते मुकदमों का बोझ भी कम होता है।

मध्यस्थता में क्या होता है?

मध्यस्थ अधिकारी निष्पक्ष मध्यस्थता के लिये पूर्णतः प्रशिक्षित होता है और सभी पक्षों को उनके विवाद का हल निकालने में मदद करता है।

मध्यस्थता ढांचागत प्रक्रिया है। इसकी कार्य प्रणाली निम्न है:—

परिचय: मध्यस्थ अधिकारी, मध्यस्थता की प्रक्रिया से सभी पक्षों को अवगत करवाता है। उन्हें प्रक्रिया के नियमों एवम् गोपनीयता के बारे में भी बताया जाता है।

संयुक्त सत्र: मध्यस्थ अधिकारी, पक्षों से उनके विवाद के प्रति जानकारी प्राप्त करता है तथा

विवाद के निपटारे के लिये अनूकूल वातावरण तैयार करता है।

पृथक सत्र: संयुक्त सत्र के अलावा यदि जरूरत हो तो मध्यस्थ अधिकारी हर पक्ष से अलग-अलग बात करते हैं। इस सत्र में सभी पक्ष अपने हर मुद्दे को मध्यस्थ अधिकारी के समक्ष रख सकते हैं। जिसे गोपनीय रखा जाता है। इस सत्र में मध्यस्थ अधिकारी विवाद की जड़ तक पहुंचता है।

समझौता: विवाद के निवारण के उपरान्त मध्यस्थ अधिकारी सभी पक्षों से समझौते की पुष्टि करवाता है तथा उसकी शर्तें स्पष्ट करवाता है। इस समझौते को लिखित रूप में अंकित किया जाता है जिस पर सभी पक्ष हस्ताक्षर करते हैं।

मध्यस्थ अधिकारी की भूमिका और कार्य

- मध्यस्थ अधिकारी विवादित पक्षों के बीच समझौते की आधारभूमि तैयार करता है।
- पक्षों के बीच आपसी बातचीत और विचारों का माध्यम बनता है।
- समझौते के दौरान आने वाली बाधाओं का पता लगाता है।
- बातचीत से उत्पन्न विभिन्न समीकरणों को पक्षों के समक्ष रखता है।
- सभी पक्षों के हितों की पहचान करवाता है।
- समझौते की शर्तें स्पष्ट करवाता है। तथा ऐसी व्यवस्था करता है कि सभी पक्ष स्वेच्छा से समझौते को अपना सकें।

मध्यस्थता प्रक्रिया के लाभ

- विवाद का अविलम्ब व शीघ्र समाधान
- समय तथा खर्च की किफायत
- न्यायालयों में चक्कर लगाने से राहत
- अत्यधिक सरल व सुविधाजनक
- विवाद का हमेशा के लिये प्रभावी एवं सर्वमान्य समाधान
- समाधान में पक्षों की सहमति को महत्व
- अनौपचारिक, निजी तथा पूर्णतः गोपनीय प्रक्रिया
- सामाजिक सद्भाव कायम करने में सहायक
- मध्यस्थता में विवाद निपटने पर, वादी (Court Fees Act 1870) कोर्ट फीस एक्ट 1870 की धारा 16 के तहत पूरा कोर्ट फीस वापिस लेने का हकदार होता है।
- झगड़े का निपटारा मध्यस्थता द्वारा करने को सेक्शन 89(सी पी सी) की मान्यता है

विवाद से हानियां

- समय की हानि
- मानसिक तथा शारीरिक शांति भंग
- धन की हानि
- तनाव की स्थिति
- झूठे अहम् का बढ़ावा
- असंतोष

विवादों को निपटाने के लिये मध्यस्थता मुकदमेबाजी की तुलना में कहीं अधिक संतोषजनक तरीका है मध्यस्थता के माध्यम से निपटाये गये मामलों में अपील और पुनर्विचार की आवश्यकता नहीं होती है और सभी विवाद पूरी तरह निपट जाते हैं।

मध्यस्थ को मुकदमा कैसे सौंपा जाता है?

मध्यस्थता को केवल न्यायालय में लंबित मामलों में ही प्रोत्साहित किया जा रहा है। किसी भी पक्ष की प्रार्थना पर सम्बन्धित न्यायालय यह निर्णय लेता है कि किसी विशेष विवाद में किस मध्यस्थ को नामित किया जाए। सम्बन्धित न्यायालय स्वयं भी किसी भी वाद को मध्यस्थता केन्द्र में भेज सकता है।